

Змістовий модуль 11.

Галузеві особливості функціонування капіталу. Форми прибутку, процент і рента.

Немає поганої землі, є погані господарі.

Українська народна приказка

Буває, що з'являються ростки, але не квітнуть,

Буває й так що квітнуть, але не дають плодів

Конфуцій

План

1. Особливості сільськогосподарського виробництва. Аграрні відносини.
2. Форми господарювання в сільському господарстві. Агропромисловий комплекс(АПК).
3. Рентні відносини. Земельна рента та її форми.

Міні-лексикон:

Аграрні відносини, агропромисловий комплекс (АПК), земельні відносини, земельний кадастр, землеволодіння, оренда землі, земельна рента, диференційна рента, монопольна рента, ціна землі, економічна рента, агропромислова інтеграція.

1. Особливості сільськогосподарського виробництва. Аграрні відносини.

2

Особливості землі як засобу виробництва і предмету праці

Кількісно та якісно обмежена, невідтворювана

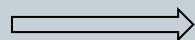
Певний час має стійку якісну неоднорідність (родючість) і постійне місце розташування

У процесі виробничого використання не тільки зношується, а може й поліпшуватись

Не продукт праці, не має вартості, але продається, стає об'єктом власності та сферою вкладення капіталу

Особливості сільськогосподарського виробництва

3

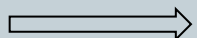
Сезонність виробництва, що впливає на процес відтворення

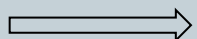
Взаємодія законів природи, економічних законів і принципів господарювання

Поява нових факторів в умовах НТП, які впливають на стан землі, організацію виробництва тощо

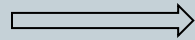
Різні природні кліматичні умови, які впливають на ефективність виробництва

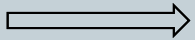
Різноманітність і складність зв'язків з іншими галузями

Аграрне виробництво

4

Створює продукти, що задовольняють первинні (фізіологічні) потреби людей, суспільства

Використовує природну продуктивну силу та зростаючу суспільну

Не є самодостатньою галуззю і залежить від розвитку інших галузей народного господарства

У сучасних умовах ринкової економіки потребує державної підтримки

Аграрне виробництво є особливою галуззю, специфічною сферою суспільного виробництва, в якій земля як специфічний ЗВ і ПП поєднуються з іншими ЗВ (технікою, технологією) та працею людини. Це відношення людей до землі та відносини між людьми з приводу виробництва сільськогосподарської продукції

Аграрне виробництво

5

Сутність аграрних відносин

Це специфічні економічні відносини між людьми з приводу привласнення землі, виробництва, розподілу, обміну і споживання с/г продукції та відносини з іншими галузями та державою

Типи, види, форми власності на землю як основа підприємництва

Спільна, общинна
власність

Трудова індивідуальна
власність

Приватна індивідуальна з
примусовою працею

Кооперативна, колективна
власність

Акціонерна власність

Державна власність

Орендні підприємства

2. Форми господарювання в сільському господарстві. АПК

6

Форми (види) с/г підприємництва в розвинутих країнах

Сімейна ферма:

- дрібнотоварні
- великотоварні

Кооперативне підприємство:

- виробничі
- переробні

Кооперативне АТ:

- об'єднання великотоварних ферм
- акціонерні товариства

Державне підприємство:

- здавання землі в оренду
- державні підприємства

Види с/г підприємств в Україні

Малі (до 8-10 га)

- індивідуальна власність без реєстрації
- близько 500 тис.

Середні (до 50 га):

- близько 43 тис. середніх фермерських господарств, або 71%

Великі:

- 17 тис. великих аграрних підприємств

Особливості розвитку с/г виробництва

7

Панування дрібного фермерського господарства (кількісне)

Витіснення дрібного виробника великим; зростання концентрації виробництва

Відносне і абсолютне скорочення землеробського населення

Посилення інтеграції з іншими галузями та утворення АПК

Особливості ринкових відносин, конкуренції та ціноутворення

Необхідність державної підтримки в умовах диспаритетності цін і загострення конкуренції, реалізації

АПК

8

Сутність АПК

Це блок різних галузей, сфер, які виробляють, переробляють, зберігають, транспортують, фінансують і реалізують сільськогосподарську продукцію

Структура АПК

Сфера виробництва

- рослинництво
- тваринництво
- переробні галузі

Ресурсоутворювальна сфера

- галузі промисловості, що створюють засоби праці для всіх сфер АПК
- система підготовки кадрів

Виробнича інфраструктура

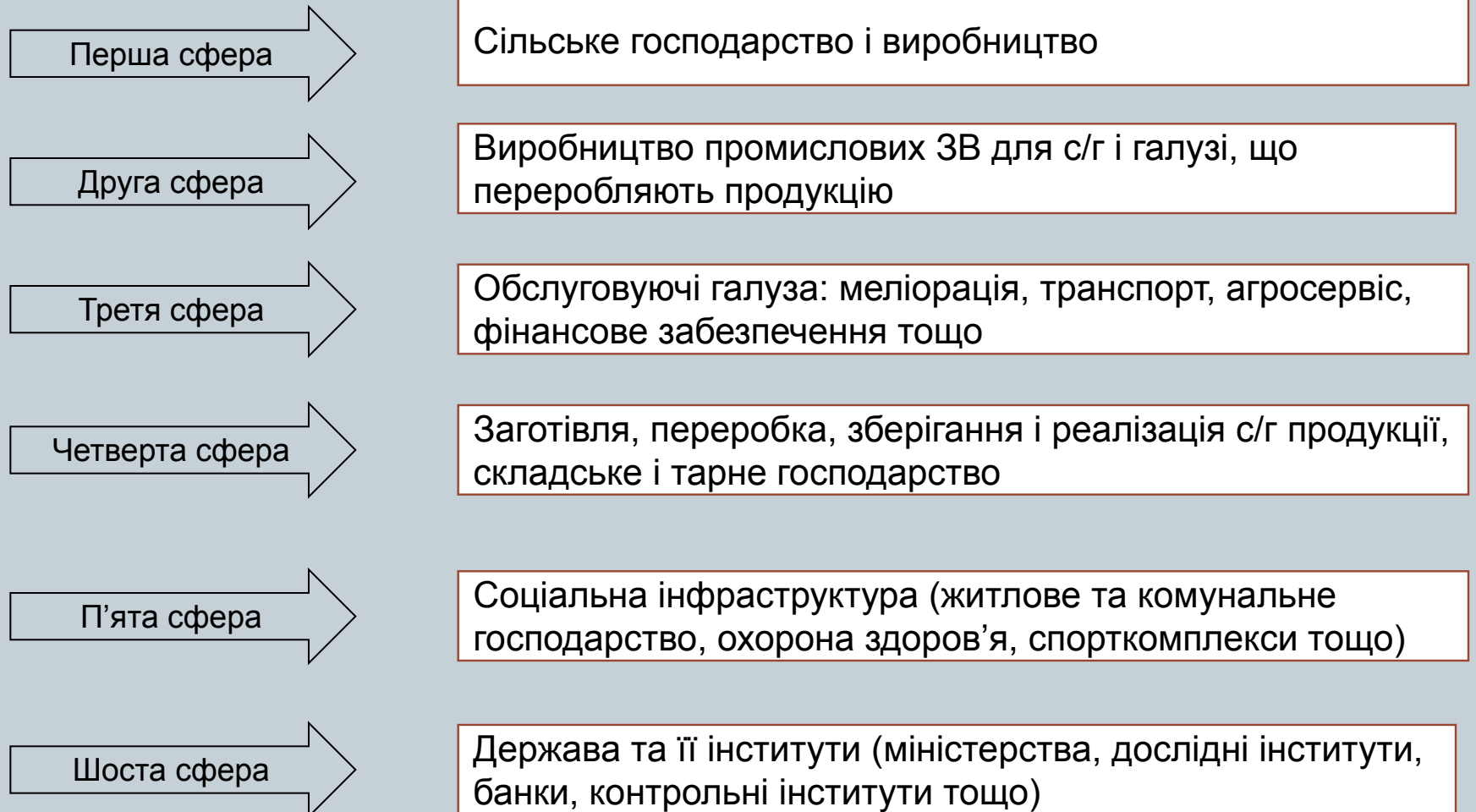
- галузі сервісу (транспортні служби, системи зв'язку, виробниче господарство, меліорація, ремонт, агрохімія)

Система товарного і грошового обігу та інформаційного забезпечення

- оптова і роздрібна торгівля
- іпотечні банки, іпотечні банки, інші фінансові посередники
- інформаційна підсистема АПК

Структура АПК

9

Агробізнес

10

Суб'єкти:

- фінансово - промислові групи
- великі корпорації
- фермерські господарства
- садівничі та городні господарства
- посередники

Сфера агробізнесу

Важливою складовою агробізнесу в кожній країні є продовольчий комплекс, який забезпечує первинні потреби населення та його життєдіяльності

Продовольчий комплекс:

- продовольча частина АПК
- рибне господарство
- лісове господарство
- добування мінеральних вод
- водопостачання населення

Особливості:

- відносна однорідність товарів
- висока конкуренція
- підвищений ризик підприємництва
- цінова диспаритетність в обміні з іншими галузями
- необхідна державна підтримка

Структура АПК

11

Потреба й особливості державного регулювання АПК

Нестабільність цін і доходів в агропромисловому виробництві

Конкурентне середовище в с/г і високий ступінь монополізації в ресурсних і переробних сферах

Низька привабливість інвестування аграрного виробництва

Різноманітність природно-кліматичних умов

Потреба екологізації с/г, проведення наукових досліджень

Страхування с/г діяльності

Особливості формування соціальної інфраструктури села

Головні важелі державного регулювання АПК

12

Законодавча
діяльність і
механізм
санації

Кредитна
система

Оподаткування і
митне
регулювання

Пряма державна
підтримка (субсидії,
дотації тощо)

Цінове регулювання

3.Рентні відносини. Земельна рента та її форми.

13

Сутність
земельної
ренти

- Це плата за користування землею, яка надана в оренду.
- Це економічна реалізація земельної власності власником землі.
- Це нетрудовий дохід землевласника за право власності

Сутність
оренди
землі

- Це тимчасова передача землі її власникам у користування певному суб'єкту за відповідну плату.
- Це юридичні відносини, які визначають специфіку аграрних Відносин між суб'єктом господарювання і власником землі

Складові орендної плати:

- Земельна рента
- Амортизаційні відрахування за користування капіталом, вкладеним у землю
- Відсоток на вкладений капітал

Земельна рента в сучасних умовах

14

Причина:

Монополія приватної власності на землю

Абсолютна земельна рента

Умови:

Відсутність вільного переливання капіталу і продаж продукції за її вартістю. Джерело – праця робітників, які створюють додатковий продукт.

Причина:

Монополія на землю як на об'єкт господарювання в умовах обмеженості землі

Диференційна земельна рента I і II

Умови:

Різна природна родючість та місцезонашування земельних ділянок – умова ДРІ
Різна ефективність додаткових капіталовкладень у земельні ділянки – умова ДРІІ (різна економічна родючість).
Джерело – праця робітників і різна їх продуктивність за рахунок природного фактора

Причина:

Обмеженість і невідтворюваність земель особливої якості

Монопольна земельна рента

Умови:

Установлення монопольних цін, які значно перевищують витрати на виробництво продукції. Джерело – праця робітників і створений додатковий продукт та доходи населення – покупців цієї продукції.

Вплив монополії та приватної власності на землю

15

Позитивний:

Включає землю в товарний обіг поряд з іншими факторами

Негативний:

1. Обмежує доступ до землі, перешкоджає вільному переливанню капіталу.
2. Визначає автоматичне перевищення ціни на розмір абсолютної ренти

$$\text{Ціна землі} = \frac{R}{N} \bullet 100\%$$

Де: R – річна рента з ділянки

N – норма позичкового проценту

? Питання для роздуму, самоперевірки, контролю

16

- Розкрийте зміст аграрних відносин і покажіть їх специфіку.
- У чому полягає проблема власності на землю і як вона вирішується в Україні?
- Які ви знаєте види сільськогосподарських підприємств?
- Що таке земельна рента? Які її види ви знаєте?
- Що таке економічна свобода ?
- Що таке АПК і яка його структура?
- Які основні фактори впливають на ціну землі?
- Що є джерелом абсолютної земельної ренти?

Завдання

17

1. Землевласник отримує щорічно 6000 грн. Ренти, банк виплачує своїм вкладникам 5% річних. Визначте, за якою ціною буде продано земельну ділянку і як зміниться ціна землі, якщо банк знизить процент з 5% до 3%?
2. Є чотири земельних ділянки, однакових за площею, але різних за родючістю. У кожну ділянку землі орендарі вкладають рівні капітали в сумі 10 000 грн., але отримують різну кількість зерна: з першої ділянки – 60 ц; з другої – 80 ц; з третьої – 100 ц; з четвертої – 120 ц. Середня норма прибутку на вкладений капітал становить 20%.
Розрахуйте:
 - а) диференціальну ренту 1 з цих ділянок;
 - б) диференціальну ренту П за умови додаткового вкладення капіталу в сумі 10 000 грн. у четверту ділянку.

Література

1. Економічна теорія: Політекономія: Підручник /В.Д. Базилевич - 5-те вид. - К.: знання Прес, 2006 гл.5-6, с.134-161.
2. Гавриш О.М. Політична економія.Опорний конспект лекцій. Х.,2010, т.5
3. Гурова К.Д.,Пронкіна Л.И. Экономическая теория, с.24-29
4. Кривенко К.Т.Політична економія.,К.,КНЕУ,2005, т.5-6
5. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Экономика: принципы, проблемы и политика. Т.1: Пер. с англ. - М.: Республика, 1992. - 400с.
6. Політична економія : Навчальний посібник. / Ред. Г.І. Башнянин, Є.С. Шевчук - Львів: Магнолія Плюс, 2006, т.15-16.
7. Політична економія: Навчальний посібник / за ред. Проф. В.О. Рибалкіна - Київ: Академвидав, 2004 - 672с.